

használhatók. Az, hogy a migráns útja során a pusztaság létezés szintjére van redukálva, idézik a szerzők Giorgio Agamben könyvét (*Homo sacer. Suverena oblast in golo življenje*. Ljubljana, 2004, Študentska založba), egyfajta szabadságot ad nekik, hogy identitásukat maguk válasszák meg. Tulajdonképpen láthatatlan emberek, mivel nincsenek papírjaik, nem élhetnek alapvető emberi jogaikkal. Minél tömegesebb a migráció, és minél több intézkedés történik a visszaszorítására, állapítják meg a szerzők, annál fontosabb taktikai lépés lesz számukra a folytonos identitásváltás. Emellett még ismerniük kell az útjukba eső országok törvényeit ahhoz, hogy azokat át tudják hágni, illetve meg tudják kerülni. A szerzők szerint elsősorban félelemből kényszerülnek rá egy másik identitás felvállalására, továbbá arra, hogy az egyes befogadó központokban más és más néven jelentkezzenek be. Szerbiában pl. csak egyszer folyamodhatnak menekültstátusért, de az adminisztráció hiányosságai miatt, más néven, több helyen is megteszik. Juhart és Petrič véleménye szerint a Genfi Konvenció, nevezetesen, hogy csak az üldöztetés elől menekülőnek jár a menekültstátus, kényszeríti rá a migránsokat, hogy alkalmassint más ország polgárának vallják magukat, vagyis azt mondják, amit az útvonalukba eső ország hatósága elvár.

A migráció tény, állapítják meg a szerzők az összegzésben. A migránsok átlépnek határokon, kapcsolatba kerülnek helyi polgárokkal, családokkal, munkavállalásukkal aktív tagjaivá válnak az EU lakosságának. Újabb és újabb lehetőségeket keresnek, más és más stratégiákat alkalmaznak a hatóságok megkerülésére, és ezzel akarva-akaratlanul korunk új politikai mozgalmait hozzák létre. Nemcsak a migránsokat marginalizálják, állítják a szerzők, hanem világszerte zajlik a gazdasági-politikai eliten kívül rekedt polgárok másodrendűvé degradálásának folyamata is. Az EU azáltal, hogy kitarthat a migránsok törvényen kívül helyezése mellett, törvényes polgárai szolidaritásának megnyilvánulásait is illegitimé nyilvánítja. A szerzők szerint ez az oka annak, hogy az emberek közötti természetes szolidaritás helyett terjed egy politikai-gazdasági megfontolásokkal terhelt tolerancia, amely a migránsoknak csak a pusztaság létét engedélyezi, de nem fogadja be őket a közösség teljes jogú tagjai közé.

Gyetzvai Mária

Élet egy Kína uralta Ázsiában

Lind, Jennifer: *Life in China's Asia – What Regional Hegemony Would Look Like = Foreign Affairs*, March/April 2018, 71–82. p.

Jelenleg még az Amerikai Egyesült Államok a domináns hatalom Kelet-Ázsiában, de Kína már ott liheg az USA nyakában. Bár egy gazdasági válság vagy belpolitikai felfordulás még megakaszthatja Kína felemelkedését, ha folytatódnak a jelenlegi trendek, Kína hamarosan átveszi az USA helyét, és a térség gazdasági, katonai és politikai ura lesz. Ha eljön ez a pillanat, az USA-nak és szövetségeseinek el kell gondolkodniuk, hogy megerősítik-e más térségbeli országokkal az együttműködésüket, vagy rábízják Kínára a vezetést, ahogyan tették ezt ötven évig az USA-val szemben. Elképzelhető, hogy Kína viszonylag jóindulatú és békés nagyhatalomként viselkedik majd, hiszen a Kínai Kommunista Párt legitimitásának záloga a gazdasági növekedés, amely a szomszédokkal való békés kereskedelem révén tartható fenn. Ugyanakkor Kína már most is egy tipikus nagyhatalom személyiségjegyeit kezdi mutatni: gazdasági erejét arra használja, hogy neki tetsző dolgokat kényszerítsen ki, beavatkozik más országok belpolitikájába, erősíti a haderejét, és oktatási és kulturális programokon keresztül folytatja a „puha” terjeszkedést.

Az elmúlt évtizedekben Kína a legtöbb kelet-ázsiai ország első számú exportpartnere lett. Az USA-t kiszorító szabadkereskedelmi megállapodásokon keresztül Peking egy saját maga által uralt kelet-ázsiai közösséget igyekszik létrehozni. Ezt elősegítendő folyamatosan építi ki a pénzügyi intézményes háttérét (pl. Új Fejlesztési Bank, 2014; Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bank, 2015), megkerülve az USA, illetve Japán neve által félmjelzett szervezeteket.

A nagyhatalmi befolyás gazdaságon keresztül történő kiépítésének Ázsiában és másutt is vannak hagyományai. Kína a 19. századig Kelet-Ázsia vezető gazdasági és katonai hatalma volt, amely szoros gazdasági integrációt tartott fenn a régióban. Az USA Dél-Amerikában vetette meg hasonló módszerrel a lábát még a 19. században: gazdasági, banki és diplomáciai módszerekkel támogatta saját regionális kereskedelmi és befektetési érdekeit. Az USA is kiépítette a saját intézmény-

rendszerét a térségben. Az 1948-ban létrehozott Amerikai Államok Szervezetére (OAS) gyakorolt USA-befolyás garantálta, hogy a szervezet csendben maradt számos amerikai katonai és politikai beavatkozás során Latin-Amerikában, sőt legitímálta azokat. Más fejlesztési intézmények, köztük az IMF, szintén az USA érdekeit szolgálták azáltal, hogy a segélyek amerikai beszállítókhoz voltak kötve. Japán, amely a 20. század elején uralta a kelet-ázsiai térséget, hasonló stratégiákat követett. Fogadkozott, hogy kipenderíti a nyugati gyarmatosítókat, majd hogy saját gazdaságát és haderejét megerősítse, rátette a kezét az általa meghódított országok nyersanyagkincseire. Emellett kiépítette a „jentömböt”, és kiterjesztette befolyását a térségbeli bankbetétek jelentős részére. Hasonló koreográfia szerint rendezkedett be a Szovjetunió is Kelet-Európában a II. világháború után, gazdasági és pénzügyi eszközöket is bevetve a politikai függés biztosítása érdekében.

Egy-egy térség egyeduralkodói számára a gazdasági erőfölény és dominancia teszi lehetővé, hogy a gazdasági kényszerítés eszközével keresztülvigyék az akaratukat. Peking már el is kezdte ezen eszközök használatát. 2017-ben Kína megbüntette Dél-Koreát és a Lotte nevű japán–dél-koreai üzleti konglomerátumot azért, mert együttműködött egy USA által épített THAAD rakétavédelmi programban: Peking megtiltotta, hogy kínai turistacsoportok Dél-Koreába látogassanak, a Lotte üzletek 80%-át bezárták a kínai hatóságok, a kínai állami média pedig a koreai termékek bojkottjára szólította fel a lakosságot. Egy másik esetben Mongólia járt pórul, amikor 2016-ban vendégül látta a dalai lámát: Peking különadót vetett ki a Mongóliából érkező termékekre, valamint befagyasztotta a diplomáciai kapcsolatokat. Efféle kényszerítőeszközökre a jövőben kevésbé lesz szükség, mert az országok megelőző jelleggel eleve úgy alakítják a politikájukat, hogy ne akasszák össze a bajszukat Kínával.

Kína katonai befolyását is igyekszik kiterjeszteni a térségben. Az 1990-es évek óta a kínai katonai kiadások az egekbe szöktek, modernizálták a hadsereget és megreformálták a katonai doktrínát. Kína tengerparti haderejét megsokszorozva szorítja ki az USA-t a partjai közeléből és a légtéréből. A Dél-kínai-tengeren hat olyan szigetet épített, amely a légierő bázisaként, rakétakilövő állomásként és radar- és kommuni-

kációs egységként funkcionál. Ezen haderőre támaszkodva Peking vitás területi kérdésekben is egyre határozottabban lép fel. Tavaly például Vietnam kizárólagos gazdasági zónájának egyik olajban gazdag területére jelentette be területi igényét, és katonai beavatkozással fenyegette meg Vietnámot, ha nem hagyja abba a kitermelést. A mai Kína maga is megszállások sorozatának terméke, amely bekebelezte Hszincsiangot és Tibetet is. A kínai dinasztiák sosem riadtak vissza az erőszak használatától, illetve a rivális államok és a lázadók „jogos megsemmisítésétől”. De nem tette ezt másként az USA, Japán vagy a Szovjetunió sem. Kína ma új „ázsiai biztonsági architektúrát” követel, és arra hivatkozik, hogy a korábbi megállapodások nem képesek a térség bonyolult biztonsági szükségleteit megfelelően kezelni. Mindeközben igyekszik magához édesgetni az USA korábbi szövetségeseit.

Peking más országok belpolitikájába is beleüti az orrát. A kanadai titkosszolgálat például arra figyelmeztetett, hogy lehetséges, hogy külföldi ügynökök szolgálnak tartományi kabinetekben és kormánytisztviselői posztokon. A múltban a kínai császár a leigázott államok vezetőin keresztül igazgatta az államokat, azaz „barbárokat használt a barbárok igazgatására”, rövid pórázon tartva őket. Japán hasonlóképpen cselekedett a maga idejében: a Fülöp-szigeteken például minden pártot eltörölt, kivéve a Japánt támogatót. Az USA megszállhatatlanul sokszor avatkozott bele a latin-amerikai országok belügyeibe, hol nyílt, hol burkolt, hol békés, hol erőszakos eszközökkel, hogy antikommunista vezetőket támogasson, vagy balos vezetőket buktasson meg. A hidegháború idején az amerikai katonaság és a CIA anyagilag támogatott, fegyverzett fel és képzett ki kommunistaellenes erőket Latin-Amerika-szerte. Moszkva sem maradt tétlen Kelet-Európában. A kíméletlen sztálini idők után Moszkva a Brezsnyev-doktrínára hivatkozva fenntartotta magának a jogot, hogy beavatkozzon a szomszédos országok ügyeibe, és így védje meg a szocializmust az ellenséges erőktől.

Kína kiterjedt oktatási és kulturális programokkal is próbálja befolyását növelni Kelet-Ázsiában és azon túl. A hollywoodi stúdiók is gyakran kérnek kínai támogatást a produkcióikhoz, illetve disztribúciós jogokat a hatalmas kínai piacon. Eközben elővigyázatosan alkalmazzák az öncenzúrát, és kerülnek az olyan szavak használatát, amelyek sértők

lehetnek a Kínai Kommunista Párt számára (pl. Tajvan, Tibet, kulturális forradalom). Ugyanez igaz számos mértékadó kiadóra is. Az oktatás területén szintén megjelenik a kínai befolyás. Kína ma a világ harmadik legnépszerűbb célpontja a külföldön tanuló egyetemisták körében. 142 országban működik több mint félezer Konfuciusz Intézet; ezek a kínai nyelvet és kultúrát népszerűsítik, természetesen a KKP elveivel összhangban. De a KKP a külföldi egyetemekre is beszivárog. A 60 milliós kínai diaszpóra tagjai szívesen demonstrálnak kínai vezetők látogatásakor, illetve tüntetnek zajosan a dalai láma szereplései ellen. A másként gondolkodók Kínában maradt családtagjait viszont megfenyegetik, vagy a közösségi médiában zaklatják. Ausztráliában azon aggódnak, hogy Kína már az ausztrál közvélemény formálásában is szerepet játszik.

A kultúra és az oktatás a régebbi regionális nagyhatalmak számára is fontos meghódítandó terület volt. Az USA latin-amerikai tévécsatornákat indított, ahol folyton amerikai filmeket és műsorokat adtak. Hírügynökségeket és rádióállomásokat szervezett, amelyek intenzív propagandát folytattak a nemkívánatos politikai ellenfelek ellen, álhíreket terjesztettek, és elhallgattatták az ellenzéki médiát. Japán Kelet-Ázsiában uralta a civil szervezeteket, és beépült mindenféle ifjúsági csoportba, harcművészeti egyesületbe, hallgatói szervezetbe és egyházi csoportba. Japán „Nagy Kelet-Ázsia Kulturális Politikájának” célja a nyugati kultúra felszámolása volt. Tokió betiltotta például a Coca-Cola fogyasztását mondván, hogy ez egy tudatmódosító szer, amely csak arra jó, hogy kiszolgáltatottá tegye az embereket az amerikai elnyomással szemben. Tilos volt a térségben az európai nyelvek használata, a hivatalos nyelv a japán lett. A Szovjetunió szintén kiterjedt kulturális tevékenységet folytatott Kelet-Európában a „puha hatalom” megszerzése érdekében. Átvették a hatalmat a rádiók és az újságok felett, befolyásos ifjúsági szervezeteket hoztak létre, a művészeket és az értelmiségieket pedig jól fizető állásokkal kenyereztek le. A VOKS nevű szervezet funkciója például az volt, hogy külföldön terjessze a szovjet eszméket és kultúrát, és a nyugati értelmiségieket bevonja a kommunizmus bűvkörébe. Ezerszám szállítottak külföldi vendégeket a Szovjetunióba, és támogatták a tudományos kutatást, a filmezést, a sportot, a művészeteket és a könyvkiadást.

A múlt nagyhatalmi praktikáinak fényében Kína jelenlegi törekvéseiből több tanulságot is levonhatunk. Először is a gazdasági egymásrautaltságnak árnyoldala is van: így „többe kerülhet” egy-egy konfliktus, a gazdasági vezető szerep fegyverként fordítható a többiek ellen. Másrészt a regionális egyeduralkodók hajlamosak alaposan belenyúlni a szomszédos országok belpolitikájába. A kelet-ázsiai országoknak el kell tehát dönteniük, hogy mit kezdenek ezzel a helyzettel. Különösen Japánnak, amely az egyetlen olyan ország a térségben, amely Kína potenciális ellensúlya lehet. A II. világháború óta a japán közvélemény nem nézi jó szemmel a katonai kiadásokat, és sokkal inkább aggódnak az öregedő lakosság ellátásával járó költségek miatt. Ez érthető is, de át kellene gondolniuk, hogy milyen lesz az élet egy Kína által uralt Ázsiában. Peking és Tokió már most is komoly területi vitában áll a Diaoyu/Szenkaku-szigetek kapcsán, ráadásul Kína történelmi okokból mélyen neheztel Japánra.

Ha Japán úgy döntene, hogy nem elfogadható számára a kínai hegemonia, meg kellene változtatnia védelmi politikáját. Az USA szövetségeseként diplomáciai eszközökkel alternatívát kínálhatna a környező országoknak a kínai hegemoniával szemben. Ehhez hasonló értékeket valló és közös érdekekkel rendelkező tengerparti országokat kellene összefognia: Ausztráliát, Indiát, Új-Zélandot és a Fülöp-szigeteket. Más érdeklődőket is be lehetne fogadni, így Indonéziát, Malajziát, Szingapúrt és Thaiföldet. Mindenekelőtt azonban Japánnak és a többi kelet-ázsiai országnak el kell döntenie, hogy akarnak-e egy Kína által uralt Ázsiában élni, vagy sem.

Pethő András